22/05/2026

Ολοκληρώθηκαν οι εργασίες του Συνεδρίου για τον Άγιο Τίτο στο Ηράκλειο

Πατριαρχεία / Οικουμενικό Πατριαρχείο

Το πρωί της Τρίτης, 19 Μαΐου 2026, συνεχίστηκαν στην Αίθουσα Εκδηλώσεων της Πατριαρχικής Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Κρήτης οι εργασίες του Επιστημονικού Συνεδρίου με θέμα: «Άγιος Απόστολος Τίτος, Πρώτος Επίσκοπος Κρήτης – 60 χρόνια από την επανακομιδή της Τιμίας του Κάρας (1966-2026)», το οποίο διοργανώνεται από την ΠΑΕΑΚ με τη συμμετοχή διακεκριμένων ομιλητών από την ΠΑΕΑΚ, από Πανεπιστήμια της Ελλάδος και του Εξωτερικού.

Κατά την Ε’ Συνεδρία, οι εργασίες άρχισαν υπό την προεδρία του Πρωτ. Αθανάσιου Γκίκα, Κοσμήτορα Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ. Εμπεριστατωμένες εισηγήσεις ανέπτυξαν οι:

●Ο κ. Ιωάννης Παναγιωτόπουλος, Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ, Πρόεδρος Τμ. Θεολογίας: «Ο Άγιος Τίτος ως διάδοχος των Αποστόλων. Ιστορικοκανονικές προϋποθέσεις οργανώσεως της Εκκλησίας εν Κρήτη». Η εισήγηση αναδεικνύει τη θέση του Αγίου Τίτου στο θεολογικό και κανονικό πλαίσιο της αποστολικής διαδοχής και ερμηνεύει τις ιστορικοκανονικές προϋποθέσεις που διαμόρφωσαν την εκκλησιαστική οργάνωση στην Κρήτη κατά την περίοδο της Αρχαίας Εκκλησίας. Η μελέτη εξετάζει τη μαρτυρία της Καινής Διαθήκης για τον Τίτο (Τιτ. 1,5· Β΄ Κορ. 8,23· Γαλ. 2,1-3), την έννοια της αποστολικής διαδοχής ως ζωντανής συνέχειας της αποστολικής διδαχής και εξουσίας, τα κριτήρια επιλογής επισκόπου (Τιτ. 1,6-9) σε σχέση με τους Αποστολικούς Κανόνες και την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο, καθώς και τη θέση της Εκκλησίας της Κρήτης (μητρόπολη Γόρτυνας) στον διαμορφούμενο θεσμό της Πενταρχίας των Πατριαρχών. Κεντρικό ερώτημα είναι εάν ο Τίτος είναι απλώς χρονολογικά πρώτος ή εάν ενσαρκώνει μια εκκλησιολογική αρχή θεμελιωτικού χαρακτήρα, που εξακολουθεί να τρέφει την Εκκλησία της Κρήτης μέχρι σήμερα.

●Έλενα Γιαννακοπούλου, Αναπλ. Καθηγήτρια Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ: «Ο πρώτος κανονικός καθρέφτης της Εκκλησίας της Κρήτης: προκανονικές αρχές εκκλησιαστικής τάξεως στην Επιστολή προς Τίτον».Η παρούσα εισήγηση προσεγγίζει την Επιστολή προς Τίτον ως κατεξοχήν αποστολικό κείμενο με έντονο προκανονικό χαρακτήρα, το οποίο δύναται να θεωρηθεί ως ο πρώτος «κανονικός καθρέφτης» της Εκκλησίας της Κρήτης. Αναδεικνύονται βασικά στοιχεία της εκκλησιαστικής οργάνωσης και ζωής, όπως η κανονική καταλληλότητα των εκκλησιαστικών προσώπων, η τοπικότητα της εκκλησιαστικήςσυγκρότησης, η ευθύνη του «προΐστασθαι» ως έκφραση ποιμαντικής διακονίας, η αποφυγή στείρου νομικισμού μέσω της διάκρισης, καθώς και η σταδιακή διαμόρφωση πειθαρχικών διαδικασιών και συλλογικής εκκλησιαστικής λειτουργίας. Η εισήγηση υποστηρίζει ότι η κανονική τάξη της Εκκλησίας δεν εισάγεται εκ των υστέρων ως εξωτερικό ρυθμιστικό σχήμα, αλλά αναδύεται εκ των έσω, ως έκφραση της εκκλησιαστικής εμπειρίας και της ποιμαντικής ευθύνης. Υπό το πρίσμα αυτό, η Επιστολή προς Τίτον δεν αποτελεί απλώς ιστορική μαρτυρία ή ποιμαντική καθοδήγηση, αλλά θεμελιώδες κείμενο συγκρότησης της εκκλησιαστικής ζωής και της κανονικής της αυτοσυνειδησίας, ιδιαιτέρως για την αποστολική Εκκλησία της Κρήτης.

●Πανοσιολ. Μ. Εκκλησιάρχης Αέτιος Νικηφόρος, Λέκτωρ Καν. Δικαίου (St.

Andrew’s College), Μεταδιδακτ. Ερευνητής (Νομική ΑΠΘ): «Η προς Τίτον επιστολή στους Ιερούς Κανόνες και στα σχόλια των Βυζαντινών κανονολόγων». Εξέτασε το statuskαι την κανονική αξιοποίηση της Προς Τίτον, σε σχέση με έξι ιερούς κανόνες, που αναφέρονται στην ερμηνεία των διαφορετικών καταλόγων-κανόνων των Ιερών Κειμένων και την εναρμόνιση μεταξύ των, αναδεικνύοντας τη συμφωνία, την αποστολικότητα και την ιερότητα, αξιοποιώντας και τα σχόλια των διαπρεπών κανονολόγων του Πηδαλίου.

Ιδιαίτερη συγκίνηση προκάλεσε η παρουσία της χορωδίας του Συλλόγου REVIVARTαπό τη Ρουμανία, υπό την ηγεσία και καθοδήγηση του Μουσικολ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου κ. CatalinCernatescuστο πλαίσιο του προγράμματος ανταλλαγής καθηγητών και φοιτητών Erasmus, οι οποίοι αφού ενημερώθηκαν για την ΠΑΕΑΚ και τις εργασίες του Συνεδρίου, παρακολούθησαν περιλήψεις των εισηγήσεων του Σεβ. ΜητροπολίτουΣελευκείας κ. Θεοδώρου και του Μ. Εκκλησιάρχου κ. Αετίου στην αγγλική γλώσσα. Κατόπιν απέδωσαν τα Δοξαστικά των Κυριακών Παραλύτου και Τυφλού, με βυζαντινή μουσική στην ρουμανική γλώσσα και ταυτοχρόνως τα παρουσίασαν στη νοηματική. Προκάλεσαν τον ενθουσιασμό των συνέδρων και ανέδειξαν την διεκκλησιαστική ενότητα και τους καρπούς της ακαδημαϊκής συνεργασίας.

Κατά την Στ’ Συνεδρία, υπό την προεδρία του Ευστάθιου Λιανού-Λιάντη, Αναπλ.

Καθηγητή Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ, Αντιπρόεδρου Τμ. Κοινωνικής Θεολογίας & Θρησκειολογίας, παρουσίασαν τις ανακοινώσεις τους οι :

●Πρωτοπρ. Αυγουστίνος Μπαϊραχτάρης, Αναπλ. Καθηγητής ΠΑΕΑΚ: «Αξιολόγηση και προοπτικές του Οικουμενικού Διαλόγου μέσα από το γεγονός της επανακομιδής της τιμίας κάρας του Αποστόλου Τίτου». Η επανακομιδή της τιμίας κάρας του αγίου Τίτου ήταν ένα γεγονός μεγάλης εκκλησιαστικής σημασίας, διότι θεμελίωσε ενίσχυσε, και προώθησε ακόμη περισσότερο τον θεολογικό διάλογο μεταξύ των δυο γερασμίων Εκκλησιών της Ορθοδόξου και της Καθολικής κατά τη δεκαετία του ’60. Επομένως, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο απόστολος Τίτος λειτούργησε ως γέφυρα κοινωνίας μεταξύ των δυο ιστορικών Εκκλησιών, αλλά και ως αιτία σύνδεσης της τοπικής Εκκλησίας Κρήτης με την εν γένει οικουμενική εκκλησιαστική πραγματικότητα. Το όραμα του οικουμενικού πατριάρχουΑθηναγόρα, το οποίο υπηρέτησε με πίστη και αφοσίωση μέχρι τέλους, ήταν αυτό της ενότητας των Χριστιανών, και σ’ αυτό το όραμα κατάφερε να μπολιάσει μια ολόκληρη γενιά σπουδαίων εκκλησιαστικών ανδρών, ένας εκ των οποίων ήταν και ο Κρήτης Ευγένιος, ο οποίος ακολούθησε με τόλμη τους οτρηρούς βηματισμούς της Σεπτής Κορυφής. Ως καρπό λοιπόν της σχέσης αυτής μπορεί να ερμηνευτεί το γεγονός της επανακομιδής της τιμίας κάρας του αγίου Τίτου.

●Ιερολ. Πατριαρχικός Διάκονος Φώτιος Πουλόπουλος, Υπ. Διδάκτωρ (Θεολογική ΑΠΘ): «Η επανακομιδή της Τιμίας Κάρας του Αγίου Τίτου: ένα θετικό βήμα στην προσέγγιση Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών». Η επανακομιδή της τιμίας Κάρας του Αγίου Τίτου στην Κρήτη (1966) αποτελεί έκφραση του νέου κλίματος στις σχέσεις μεταξύ Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών κατά τη δεκαετία του 1960. Εξετάζεται, λοιπόν, το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο, το οποίο συγκροτείται από αλλεπάλληλα γεγονότα προς την κατεύθυνση της προσεγγίσεως, με σημαντικότερους σταθμούς τη συνάντηση του Πάπα Παύλου Στ΄ και του Οικουμενικού ΠατριάρχουΑθηναγόρου στα Ιεροσόλυμα (1964), την άρση των Αναθεμάτων (1965) και τις αμοιβαίες επισκέψεις στο Φανάρι και τη Ρώμη. Παράλληλα, γίνεται αναφορά στη συνάφεια της περιπτώσεως του Αγίου Τίτου με τις λοιπές πράξεις επιστροφής λειψάνων της ίδιας περιόδου: της τιμίας Κάρας του Αγίου Ανδρέου στην Πάτρα (1964), του σκηνώματος του Αγίου Σάββα στα Ιεροσόλυμα (1965) και του λειψάνου του Αγίου Ισιδώρου στη Χίο (1967). Η μελέτη βασίζεται στη συγκριτική και ερμηνευτική ανάλυση πρωτογενών πηγών - επιστολών, ομιλιών και εγκυκλίων- μέσα από τις οποίες αναδεικνύεται η γλώσσα της καταλλαγής και του διαλόγου, καθώς και ο ρόλος των βασικών συντελεστών της επανακομιδής στην Κρήτη, τόσο από Ορθοδόξου όσο και από Ρωμαιοκαθολικής πλευράς.

●Εμμανουήλ Ανδρουλιδάκης, Δρ Κλ. Φ., Μέλος ΕΔΙΠ ΠΑΕΑΚ: «Οι εκδηλώσεις για την επανακομιδή της Κάρας του Αγίου Τίτου στην εφημερίδα “Μεσόγειος” του Ηρακλείου: περιγραφικές και ομιλητικές επισημάνσεις». Η εφημερίδα ΄΄Μεσόγειος΄΄, από τις πιο σημαντικές πρωινές εφημερίδες του Ηρακλείου. Στην εργασία μελετάται η οπτική της περιγραφής, η ομιλητική εικόνα των προσώπων, γενικά δε η αισθητική απεικόνιση του χρονολογίου των εκδηλώσεων. Η αποτύπωση του γεγονότος κατά τη χρονική πρόοδο των 60 χρόνων, δημιουργεί ερευνητικά ζητούμενα : το γεγονός προβάλλεται κυρίως διά του λόγου, οι εικόνες αφορούν κυρίως την παρουσία των Ιεραρχών και κληρικών, οι σύντομες ομιλίες των πρωταγωνιστών του γεγονότος, το τελετουργικό προέχει, η θέση δημοσίευσης του θέματος. Ερευνάται συνεπώς η τροπική αποτύπωση του γεγονότος στην εφημερίδα.

Κατά την Ζ’ Συνεδρία υπό την προεδρία της κας Έλενας Γιαννακοπούλου, Αναπλ. Καθηγήτριας Θεολογικής Σχολής ΕΚΠΑ, εισηγήθηκαν τα θέματα τους οι :

● Ο Αρχιμ. Δημήτριος Στρατής, Αναπλ. Καθηγητής ΠΑΕΑΚ: «Ερμηνευτικές προσεγγίσεις του Ιερού Χρυσοστόμου στην προς Τίτον Επιστολή του Αποστόλου Παύλου». Ο ιερός Χρυσόστομος έχει αφιερώσει έξι ομιλίες, ερμηνεύοντας την προς Τίτον επιστολή του Απ. Παύλου. Στην πρώτη στρέφεται εναντίον εκείνων που κατηγορούν τους επισκόπους, οι οποίοι έχουν ανάγκη από τη χάρη και την ειρήνη

του Θεού. Στην δεύτερη καλεί τους πιστούς να αποφεύγουν την τυραννία της ανθρώπινης δόξας και να επιδιώκουν τη χάρη του Θεού. Στην τρίτη παρατηρεί ότι τα πράγματα δεν είναι καθαρά ή ακάθαρτα από τη φύση τους αλλά γίνονται τέτοια από τη διάθεση των ανθρώπων. Στην τέταρτη επισημαίνει την καλή συμπεριφορά και την επιδίωξη της αρετής. Στην πέμπτη αναλύει την κατάσταση που επικρατούσε στον κόσμο πριν τον ερχομό του Χριστού. Στην έκτη εκθειάζει την ελεημοσύνη και την υπομονή στις θλίψεις. Αυξάνονται οι πιθανότητες της προέλευσης του Αποστόλου Τίτου από την Κρήτη και όχι από την Κόρινθο με συγκριτική παρατήρηση του πρωτοτύπου κειμένου και της λατινικής μετάφρασης Vulgata την οποία θα πρέπει να είχε υπόψη του ο ιερός Χρυσόστομος.

●Δημήτριος Σκρέκας, Επίκ. Καθηγητής Παν. Κρήτης: «Το ερμηνευτικό υπόμνημα του Ευθυμίου Ζιγαβηνού στην προς ΤίτονΕπιστολή».Το ερμηνευτικό υπόμνημα του Ευθυμίου Ζιγαβηνού στις Επιστολές του Αποστόλου Παύλου αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα της βυζαντινής πατερικής γραμματείας και της ορθόδοξης βιβλικής ερμηνευτικής παράδοσης. Ο Ζιγαβηνός, λόγιος θεολόγος του 12ου αιώνα, συνδυάζει τη βαθιά γνώση της Αγίας Γραφής με την πατερική παράδοση. Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν οι βασικές ερμηνευτικές αρχές που εφαρμόζει ο Ζιγαβηνός, ειδικά στην Προς Τίτον Επιστολή, η χρήση πατερικών πηγών και η θεολογική του μεθοδολογία. Επίσης, ο τρόπος με τον οποίο προσεγγίζει κεντρικά ζητήματα της παύλειας θεολογίας, όπως η χάρη, η πίστη, η σωτηρία και η εκκλησιολογία. Παράλληλα, θα εξεταστεί η θέση του υπομνήματος μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της βυζαντινής ερμηνευτικής παράδοσης και η συμβολή του στη διαμόρφωση της ορθόδοξης θεολογικής σκέψης. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη γλωσσική και φιλολογική διάσταση του έργου, καθώς και στη σημασία του ως πηγής για τη μελέτη της πρόσληψης του Αποστόλου Παύλου στο Βυζάντιο. Η ανακοίνωση αποσκοπεί να αναδείξει τόσο τη θεολογική αξία όσο και τη διαχρονική επικαιρότητα του ερμηνευτικού έργου του Ευθυμίου Ζιγαβηνού.

●Άννα Καραμανίδου, Καθηγήτρια Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ: «Ο Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης ως ερμηνευτής της προς Τίτον Επιστολής του Αποστόλου Παύλου». Εξετάστηκε η προσωπική συμβολή του Αγίου Νικοδήμου στην θεολογική ερμηνεία της επιστολής αλλά και η ανάδειξη ιδιαίτερων ερμηνευτικών προβλημάτων και απαντήσεων, σε σχέση με το Κανονικό Δίκαιο. Παράλληλα τονίστηκε η αξιοποίηση από άλλους λογίους, όπως ο Γεώργιος Κορέσσιος και ο Άγιος Μελέτιος Πηγάς, των ερμηνευτικών κλειδιών του Αγίου.

Στο τέλος της Ζ΄ και τελευταίας συνεδρίας, ο Πρόεδρος του Ακαδημαϊκού Συμβουλίου Αναπλ. Καθηγητής κ. Μιχαήλ Στρουμπάκης επέδωσε στους Συνέδρους τον Ζ΄ τόμο της Επιστημονικής Επετηρίδας της ΠΑΕΑΚ και το Ημερολόγιο της

Σχολής.

Τις εργασίες της δεύτερης ημέρας παρακολούθησαν ο Σεβ. Μητροπολίτης Σελευκείας κ. Θεόδωρος ως εκπρόσωπος της ΑΘΠ του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Ευγένιος, ο Σεβ. Μητροπολίτης Διοσπόλεως κ. Εμμανουήλ, ο Θεοφιλ. Επίσκοπος Κνωσού κ. Μεθόδιος, ο Πρωτοσύγκελλος της ΙΑΚ Πανοσιολ. Αρχιμ. κ. Βαρθολομαίος Βογιατζόγλου, ο Αρχιερατικός Επίτροπος της ΙΑΚ Πανοσιολ. Αρχιμ. Κ. Νικηφόρος Κουνάλης, ο Πρωτοσύγκελλος της Ι. Μ. Ρεθύμνης&Αυλοποτάμου και Ηγούμενος της Ι. Μ. Ατάλης-Μπαλί Πανοσιολ. Αρχιμ. ΠαρθένιοςΚαλυβιανάκης, ο Δντης του Ρ/Σ Πανοσιολ. Αρχιμ. Κ. Χρυσόστομος Νικάκης, ο υπΔντήςΑιδεσιμολ. π. Ιωάννης Νικολάου, ο Πρόεδρος του Συνδέσμου Κληρικών της ΙΑΚ Αιδεσιμολ. π. Γεώργιος Χανιωτάκης, οι σπουδαστές της Σχολής Υποψηφίων Κληρικών (Σ.Μ.Υ.Κ.) Χανίων, συνοδευόμενοι από τον Αιδεσιμολ. π. Ιωάννη Μαστοράκη, κληρικό της Ι. Μ. Κυδωνίας&Αποκορώνου, κληρικοί, φοιτητές και πλήθος κόσμου.Σημειωτέον, ότι την προηγούμενη μέρα παρακολούθησαν τις εργασίες επίσης ο Πρωτοσύγκελλος της Ι. Μητροπόλεως Πέτρας &ΧερρονήσουΠανοσιολ. Αρχιμ. π. Εμμανουήλ Κατσαρός και ο Ηγούμενος της Ι. Μονής Φανερωμένης Πανοσιολ. Αρχιμ. π. Παΐσιος Δερμιτζάκης.

Ακολούθησε γεύμα στην Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου Επανωσήφη.

Οι εργασίες του Συνεδρίου ολοκληρώθηκαν το απόγευμα στον Ι. Καθεδρικό Ναό Αγίου Τίτου Ηρακλείου με τα πορίσματα του Συνεδρίου, τα οποία παρουσίασε ο Επίκ. Καθηγητής του Παν. Κρήτης κ. Δημήτριος Σκρέκας. Ακολούθησε η Μουσική εκδήλωση “Ενδόξως Άσωμεν…Τίτω τω Πρωτοθρόνω Κρήτης”, μια μουσικοποιητική σύνθεση για Χορωδία και Ορχήστρα, με Μονωδό και Αφηγητή. Ηποίηση ήταν του Εμμανουήλ Κ. Δουνδουλάκη,Αναπλ. Καθηγητή ΠΑΕΑΚ, ο οποίος ήταν και ο Αφηγητής στην εκδήλωση. Η μελοποίηση, η επιμέλεια και διεύθυνση ήταν τουΑνδρέαΑθ. Γιακουμάκη, μέλους ΕΔΙΠ ΠΑΕΑΚ, και Άρχοντος Μαΐστορος τηςΜτΧΕ, Πρωτοψάλτου του Ι. Καθεδρικού Ναού του Αγίου Τίτου. Ο Μονωδός ήταν ο Αθανάσιος Ανδρ. Γιακουμάκης,Καθηγητής Βυζαντινής Μουσικής, Πρωτοψάλτης στον Ι. Ν. Κοιμήσεως Θεοτόκου Μασταμπά Ηρακλείου.

Την εκδήλωση ετίμησαν με την παρουσία τους ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης κ.κ. Ευγένιος, οΣεβ. Μητρ. Σελευκείας κ. Θεόδωρος, ο Σεβ. Μητρ. Διοσπόλεως κ. Εμμανουήλ, ο Θεοφιλ. Επίσκοπος Κνωσού κ. Μεθόδιος, ο Πρωτοσύγκελλος της ΙΑΚ Πανοσιολ. Αρχιμ. κ. Βαρθολομαίος Βογιατζόγλου, ο Αρχιερατικός Επίτροπος της ΙΑΚ πανοσιολ. Αρχιμ. Κ. Νικηφόρος Κουνάλης, ο Ηγούμενος της Ι. Μ. Κουδουμά κ. Μακάριος Σπυριδάκης, οι Ιερείς του Ι. Καθεδρικού Ναού Αγίου Τίτου, η Αντιδήμαρχος Πολιτισμού του Δήμου Ηρακλείου κυρία Ρένα Παπαδάκη-Σκαλίδη,

κληρικοί και πλήθος κόσμου.

Την εκδήλωση κατέκλεισε ο Σεβ. Αρχιεπίσκοπος Κρήτης, ο οποίος με συγκίνηση ευχαρίστησε συντελεστές της μουσικής εκδήλωσης για την εξαιρετική απόδοση του μουσικού έργου, τους εισηγητές και τους διοργανωτές του Συνεδρίου και όλους τους παρισταμένους.

Οι εκδηλώσεις του Συνεδρίου αναμεταδόθηκαν από το επίσημο κανάλι της ΠΑΕΑΚ στο YouTube:

Η απογευματινή μουσική εκδήλωση αναμεταδόθηκεαπό το Ρ/Σ της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης.

BOSCH
ArtStudio

Ο Ευθύμιος Ζιγαβηνός
Επιστολές του Παύλου,
Επιστ
BOSCH

BOSCH

BOSCH
ArtStudio
Ιστοσελίδα Συνεδρίου
Πρόσκληση & Πρόγραμμα Συνεδρίου

